

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจชุมชนในเขตภาคเหนือของประเทศไทย (Factors Affecting the Success of Community Business in the Northern Part of Thailand) มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาธุรกิจชุมชนให้ดีขึ้น มีความเข้มแข็งและสามารถเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนได้อย่างบูรณาการและต่อเนื่อง โดยมีประเด็นที่สำคัญ 2 ประการคือ

1. ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจชุมชนและหาแนวทางในการพัฒนาปัจจัยเหล่านั้นให้อยู่ในลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาธุรกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง

2. บทบาทของธุรกิจชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของคนและชุมชน ตลอดจนแนวทางการพัฒนาบทบาทนี้ให้ดีและกว้างขวางยิ่งขึ้น

วิธีการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยเป็นกรณีศึกษา จึงได้กำหนดขอบเขตธุรกิจชุมชนของผู้ผลิตเฉพาะ 3 ด้านเท่านั้น คือ ด้านหัตถกรรม ด้านแปรรูปอาหาร และด้านการปลูกผักปลอดสารพิษ ในพื้นที่จังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างของธุรกิจชุมชนจึงได้จากการสุ่มแบบเจาะจงอย่างมีขั้นตอน โดยแบ่งขนาดจังหวัดตามจำนวนประชากรออกเป็น 3 ขนาด คือ ขนาดใหญ่สุ่มได้จังหวัดเชียงใหม่เป็นตัวแทน ขนาดกลางสุ่มได้จังหวัดพิษณุโลกเป็นตัวแทน และขนาดเล็กสุ่มได้จังหวัดลำพูนเป็นตัวแทน แล้วได้สุ่มเลือกธุรกิจชุมชนผู้ผลิตที่ดีเด่นในแต่ละจังหวัดตัวแทนครบทั้ง 3 ด้าน โดยอาศัยข้อมูลจากหน่วยงานราชการในพื้นที่และจากการสำรวจ สอบถามในพื้นที่จริงของผู้วิจัยเอง จึงได้กลุ่มตัวอย่างของธุรกิจชุมชนของผู้ผลิต จังหวัดตัวแทนละ 3 ธุรกิจชุมชน รวมทั้งหมด 9 ธุรกิจชุมชน ดังต่อไปนี้

จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มจักสานบ้านท่ามะโอ ตำบลดอยหล่อ กิ่งอำเภอดอยหล่อ

กลุ่มแปรรูปอาหารแม่บ้านศรีดอนมูล ตำบลสารภี อำเภอสารภี

กลุ่มผักปลอดภัยจากสารพิษโป่งแยง ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม

จังหวัดพิษณุโลก กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมวังหอม ตำบลแก่งไสภา อำเภอวังทอง

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรขวัญใจพัฒนา ตำบลท้อแท้ อำเภอวัดโบสถ์

กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตผักผลไม้อนามัยปลอดภัยจากสารพิษ ตำบลบึงพระ
อำเภอเมือง

จังหวัดลำพูน กลุ่มแม่บ้านร้องช้าง ตำบลท่าต๋ม อำเภอป่าซาง

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรสันป่าฝ้าย ตำบลบ้านกลาง อำเภอเมือง

กลุ่มผักปลอดภัยจากสารพิษบ้านชัยสถาน ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์จำนวน 3 ชุด คือ แบบสัมภาษณ์คณะกรรมการ
กลุ่มธุรกิจชุมชน แบบสัมภาษณ์เพื่อประเมินความพอใจสมาชิกของกลุ่มธุรกิจชุมชน และแบบ
สัมภาษณ์เพื่อประเมินความพอใจของผู้นำชุมชนต่องบบาทของชุมชน

ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจชุมชนในเขตภาคเหนือ
ประกอบด้วยปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายในประกอบไปด้วย ปัจจัยด้านความ
เป็นผู้นำเน้นที่ตัวประธานกลุ่มจะต้องมีลักษณะข้อดีคือ อดทน น่าเชื่อถือ มนุษย์สัมพันธ์ดี มี
ความใฝ่รู้ ปัจจัยด้านคณะกรรมการ ต้องมีความสามัคคี ความเสียสละ มีความมุ่งมั่นในการทำ
กิจกรรมให้แก่กลุ่ม ปัจจัยด้านสมาชิก สมาชิกของกลุ่มจะต้องมีความสามัคคี มีระเบียบวินัย
ปัจจัยด้านผลตอบแทน มีผลตอบแทนในรูปของรายได้ซึ่งเป็นส่วนผลักดันให้สมาชิกดำรงความ
เป็นสมาชิกของกลุ่มอยู่ต่อไป และมีผลตอบแทนที่ไม่ได้อยู่ในรูปของตัวเงินที่สมาชิกได้รับไป คือ
ความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้นและความภาคภูมิใจที่ได้รับการยอมรับจากสังคม และหน่วยงาน
ต่าง ๆ ปัจจัยด้านความมีส่วนร่วมในปัญหา สมาชิกมีปัญหาหรือมีความต้องการที่เหมือนกันหรือ
ใกล้เคียงกันจึงรวมตัวกันเพื่อแก้ปัญหาหรือให้ได้สิ่งที่ต้องการจึงทำให้เกิดความสามัคคีร่วมแรง
ร่วมใจกัน ปัจจัยด้านการจัดการ ทุกกลุ่มจะมีรูปแบบโครงสร้างขององค์กรที่ชัดเจน ทำให้การ
ทำงานภายในกลุ่มไม่ซ้ำซ้อน ไม่ขัดแย้งกัน ปัจจัยด้านความรู้ใหม่ ๆ เพราะทำให้กลุ่มสามารถ
พัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มให้ดียิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่องส่งผลให้ได้รับความนิยมนจากผู้บริโภค และ
ขยายตลาดเพิ่มได้เรื่อย ๆ ปัจจัยด้านแรงงานในชุมชน ทุกกลุ่มไม่มีการใช้แรงงานจากภายนอก
กลุ่มเลยเพราะไม่มีปัญหาการขาดแคลนแรงงานหรือคุณภาพฝีมือของแรงงาน ปัจจัยด้าน
ปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับภายนอก ทำให้ได้รับการสนับสนุน ส่งเสริมให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มเป็นอย่างดี
อย่างต่อเนื่องตลอดมา ปัจจัยด้านเงินทุนกลุ่มจะได้รับความช่วยเหลือเป็นเงินทุนหมุนเวียน
เพื่อใช้ในการผลิตของกลุ่มในรูปแบบต่าง ๆ ตั้งแต่ เงินทุนให้เปล่า วัสดุอุปกรณ์ใช้ในการผลิต เงินกู้
ไม่มีดอกเบี้ย หรือเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ เหล่านี้เป็นกำลังสำคัญในการบริหารจัดการกลุ่มให้เติบโต
ก้าวหน้ายิ่งขึ้น

ส่วนปัจจัยภายนอกที่ทำให้ธุรกิจชุมชนประสบความสำเร็จประกอบไปด้วย ปัจจัย
ด้านพื้นฐานทางสังคม จากพื้นฐานทางสังคมเดียวกันทำให้มีปัญหาคคล้ายคลึงหรือเหมือนกันก่อให้เกิด
ความคิดความต้องการสอดคล้องกัน ปัจจัยด้านองค์กรภายนอก ที่มาส่งเสริมสนับสนุน
อย่างต่อเนื่องทั้งในรูปของการฝึกอบรมให้ความรู้ เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ หรือเงินกู้ยืม ปัจจัย
ด้านทำเลที่ตั้งมีผลทำให้บางกลุ่มได้เปรียบคู่แข่ง ปัจจัยด้านคู่แข่ง ธุรกิจชุมชนที่นำมา
เป็นกรณีศึกษามีหลายกลุ่มที่มีคู่แข่งน้อย ปัจจัยด้านสื่อมวลชน หลายกลุ่มประสบความสำเร็จ
มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันอย่างดีมีผลมาจากการนำเสนอผลงานผ่านสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ